

Nr 594.

Av herr **Ljungberg**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 380, med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft.*

Genom propositionen nr 380 har förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft underställts riksdagens prövning. Den föreslagna lagen har till syfte att hindra avyttring av vattenkraft till oskäligt högt pris och att därigenom stävja osunda spekulationstendenser, som i detta hänseende framträtt.

Åtgärder i samma syfte ha redan tidigare vidtagits. Så sent som år 1945 infördes sålunda i vattenlagen vissa bestämmelser i avsikt att hindra den som innehar strömfall att, när det ur allmän synpunkt för planmässigt utnyttjande av tillgänglig vattenkraft finnes erforderligt att strömfallet blir tillgodogjort, motsätta sig detta eller tillvinga sig en oskälig ersättning. Särskilt förtjänta av uppmärksamhet äro i detta sammanhang de direktiv, som chefen för kommunikationsdepartementet lämnat vattenfallsstyrelsen i sin ämbetsskrivelse den 17 maj 1946. I denna skrivelse uppdrogs åt vattenfallsstyrelsen i enlighet med riksdagens beslut att för samtliga s. k. stamlinjer (kraftledningar för 200 kV eller högre spänning), som för framtiden bleve erforderliga, efter vederbörliga utredningar äska anslag samt att, sedan anslag beviljats, bygga och förvalta ledningarna. Styrelsen skulle därvid hava att med de kommunala och enskilda kraftföretag, som kunde anses ha berättigat behov av att överföra kraft på stamlinjenätet, träffa lämpliga avtal om transiteringen. Men dessutom anbefalldes vattenfallsstyrelsen att vid prövning av transiteringsansökningar särskilt beakta angelägenheten av att prisuppdrivande eller med en planmässig kraftförsörjning icke förenliga köp av outbyggda vattenfall motverkades. Där tvekan kunde råda, huruvida transitering borde medgivas, har vattenfallsstyrelsen att underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Det är allmänt bekant att det nu framlagda lagförslaget föranletts av en framställning till Kungl. Maj:t av Stockholms stad om medgivande till transitering på stamlinje av kraft, som efter utbyggnad skulle komma att alstras i ett antal vattenfall och falldelar i Ångermanälven, om vars förvärv staden under vissa förutsättningar träffat avtal med de nuvarande ägarna.

Vattenfallsstyrelsen har funnit det i avtalet överenskomna vederlaget vara synnerligen högt och av beskaffenhet att för säljaren giva upphov till en mycket

stor vinst. Vattenfallsstyrelsen synes under hand ha givit denna sin uppfattning till känna för regeringen innan styrelsen den 25 november 1946 avgav sitt yttrande över stadens ansökan om transiteringstillstånd för den kraft, som efter fallens utbyggnad skulle komma att därifrån levereras.

Det är ganska anmärkningsvärt att Kungl. Maj:t uppenbarligen icke velat vid avgörandet av den fråga, som genom den ifrågavarande ansökningen kommit under Kungl. Maj:ts prövning, tillämpa de direktiv för prövningen, som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet lämnat vattenfallsstyrelsen i skrivelsen av den 17 maj 1946. Då Kungl. Maj:t tydligen delat vattenfallsstyrelsens uppfattning om att oskäligt högt vederlag i avtalen betingats för den outbyggda vattenkraften, borde ju konsekvensen nämligen ha fordrat att Kungl. Maj:t under hänvisning härtill och till ifrågavarande direktiv avslagit stadens framställning. Man frågar sig med ett visst intresse varför denna utväg ej valts utan i stället en ny lagstiftning förelagts riksdagen till prövning.

Det är otvivelaktigt att i det aktuella fallet det avtalade vederlaget är osedvanligt högt i förhållande såväl till strömfallens belägenhet som till utbyggnadskostnaden och den förutsatta tidpunkten för fallens ianspråktagande för kraftverksändamål. Man frågar sig vilka omständigheter, som kunna ha föranlett en så stor och vederhäftig företagare på här ifrågavarande område som Stockholms stad att gå med på så högt pris som det nu ifrågavarande. Har man befarat konkurrens från andra företagare på området och därför i tid velat försäkra sig om den för självständig kraftförsörjning nödvändiga naturkraften?

Det föreliggande lagförslaget måste giva anledning till starka principiella betänkligheter. Genomförandet därav kommer otvivelaktigt att medföra mycket allvarliga ingrepp i såväl enskildas som menigheters fria dispositionsrätt över sin egendom, vilka endast kunna accepteras under förutsättning av att synnerligen tungt vägande skäl ur allmän synpunkt kunna anföras för en sådan utgång. Då återstår således frågan huruvida dylika skäl kunna förebringas.

I vårt lands nuvarande hårt ansträngda ekonomiska läge, som motiverat införandet av en allmän priskontroll, är det givetvis av vikt att tillse, att osunda spekulationer ej tillåtas få kostnadsfördyrande verkan inom samhällsproduktionen. Såsom ett allmänt mål för penningpolitiken bör uppställas en så riklig tillgång på varor och tjänster som möjligt till billiga priser. I denna strävan kan även priset på råkraften spela en viss roll. Ur nämnda synpunkt kan skäl tänkas föreligga för en priskontroll även av denna vara på i huvudsak det sätt som Kungl. Maj:t nu föreslagit. Ur priskontrollerande synpunkt kan förslaget sägas ha ett visst berättigande såsom ett led i den strävan, som statsmakterna böra ha för att hålla priserna nere i den mån detta kan ske utan men för vår varuförsörjning. Såsom ett led i den tillfälliga priskontrollen kan sålunda ett accepterande av vattenkontrollagen vara försvarbart. Detta låter sig även väl förenas med det förhållandet, att lagen av Kungl. Maj:t föreslagits såsom ett provisorium intill den 30 juni 1948 eller den tidigare

dag Konungen bestämmer. Genom denna föreslagna bestämmelse föreligger även möjlighet, att, därest den allmänna priskontrollen finnes böra avvecklas före sistnämnda dag, samtidigt genom Kungl. Maj:ts försorg kan förordnas om upphävande av vattenkontrollagen. Något skäl att bibehålla denna lag sedan den allmänna priskontrollen avvecklats föreligger icke. Under inga förhållanden får ett godkännande av den föreslagna lagstiftningen tagas till intäkt för ytterligare långtgående åtgärder för någon samhällets bestående kontroll över vattenkraften. Något dylikt synes desto mindre motiverat som redan vid 1942 års utredning konstaterades, att endast 5 % av den då utbyggda vattenkraften funnes i spekulativa händer. Överhuvud kan såväl i detta som i liknande fall starkt ifrågasättas, huruvida staten eller statliga verk äga bättre förutsättningar än andra, enskilda, kooperativa eller kommunala företag att till den konsumerande allmänhetens fromma handhava dylika tillgångar. En ledande synpunkt bör vara att såvitt möjligt förebygga uppkomsten av monopolbildningar inom vilket område det än må vara fråga.

Från dessa utgångspunkter kan således den föreslagna lagstiftningen i princip accepteras men endast såsom ett provisorium och under förutsättning att dess utformning blir lämplig och avpassad för det angivna ändamålet.

I sistnämnda avseende är följande att framhålla.

Lagen bör bli tillämplig enbart på förvärv av utbyggd vattenkraft. Det är på detta område osunda tendenser framträtt men däremot ej beträffande redan tillgodogjord vattenkraft. Det torde tillhöra sällsyntheterna att överhuvud taget utbyggd vattenkraft går i handel. I synnerhet gäller detta om någorlunda stora anläggningar. Lagen bör vidare vara tillämplig endast på strömfall, varur i dess helhet vid ändamålsenlig utbyggnad kunna uttagas mer än femhundra turbinhästkrafter, räknat efter normalt lågvatten. Den gräns av etthundra turbinhästkrafter, som i lagförslaget angivits, är onödigt låg. Om den godtoges, skulle en hel del rena småfall, belägna framför allt i södra och mellersta delen av landet och utan nämnvärd betydelse för kraftförsörjningen i dess helhet, komma under bestämmelserna. Anledning därtill saknas.

Lagen bör vara tillämplig jämväl på förvärv, som göras av kronan. Vattenfallsstyrelsen är den största företagaren i landet på detta område, och det finnes ingen anledning varför icke även de förvärv, som verkställas av styrelsen, böra underkastas samma granskning som övriga. Ur vattenfallsstyrelsens egen synpunkt borde det vara angeläget att styrelsen i detta avseende ej kommer att intaga en ömtålig undantagsställning.

Den som själv äger majoritetsställning i ett vattenfall och på grund härav enligt vattenlagens bestämmelser tvångsvis kan förvärva rätt att tillgodogöra sig annans del i fallet bör tillerkännas rätt att utan prövning förvärva minoritetsandelar. Detta kan endast vara till fördel och underlätta utbyggnad av fallet.

Lagen bör ej vara tillämplig på förvärv, som sker genom arvskifte, från dödsbo, från konkursbo eller å exekutiva auktioner.

Det torde böra ankomma på vederbörande utskott att framlägga förslag till de ändringar i lagtexten, som föranledas av här angivna förhållanden.

På grund av det ovanstående hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 380 måtte beakta ovan angivna synpunkter.

Stockholm den 4 december 1946.

Martin Ljungberg.
